

PROGRAM
ZAJĘĆ KOREKCYJNO – KOMPENSACYJNYCH
DLA KLAS I-III

Opracowała:
Jadwiga Koziel
Kształcenie zintegrowane
Publiczna szkoła Podstawowa nr 9
W Radomiu

WSTĘP

Pierwszy etap kształcenia szkolnego jest niezmiernie istotnym okresem w nauce każdego dziecka, gdyż warunkuje on dalszy przebieg jego kariery szkolnej i życiowej. Uczeń w wieku 7-10 lat równoległe ze zdobywaniem elementarnych wiadomości i sprawności, kształtuje swój stosunek do wykonywanej pracy, podejmowanych zadań oraz do otaczającego go świata.

Osiągnięcie jako pierwszych sukcesów daje dziecku poczucie wartości, wiary we własne siły, budzi radość życia i motywuje do dalszego wysiłku. Pierwsze kłopoty ucznia i niepowodzenia wywołują zniechęcenie, pasywność. Z czasem większe i wciąż narastające trudności mogą powodować wystąpienie reakcji nerwicowych i trudności wychowawczych.

Te sytuacje mogą doprowadzić do zaburzeń osobowościowych, do jankania albo innych problemów o podłożu psychicznym. Nie wyrównane w porę niedobory osłabiają wydolność umysłową dziecka, wpływają ujemnie na jego stosunek do nauki, szkoły i kolegów. U ucznia z trudnościami w nauce rodzą się coraz silniejsze emocje. Wywołują one reakcje fizjologiczne, mające niekiedy charakter patologiczny. Początkowo wstyd, później niepokój, w końcu lęk przed szkołą stanowią podłoże niemal wszystkich zaburzeń nerwicowych.

Uświadomienie sobie przez nauczyciela jak ważną rolę odgrywa w życiu każdego swego wychowanka jest jego pierwszym krokiem, który umożliwi dziecku harmonijną adaptację do warunków i wymagań szkoły. Pozwoli:

- Właściwie zatroszczyć się o wyrównanie opóźnień i braków rozwojowych,
- Zająć się kształtowaniem pozytywnej motywacji do nauki,
- Stworzyć uczniom możliwość opanowania określonego zasobu wiedzy, umiejętności i sprawności,
- Zapobiegać reakcjom nerwicowym i trudnościom wychowawczym.

PRZEWYCIĘŻANIE NIEPOWODZEŃ SZKOLNYCH

W szkole podstawowej, szczególnie w I etapie kształcenia, największe znaczenie ma możliwie wczesne wykrycie luk w wiadomościach i umiejętnościach opanowanych przez uczniów.

Aby wykryć zadawnione luki dotyczące elementarnych zasobów i umiejętności – należy stosować testy diagnostyczne. Ponadto należy zwrócić uwagę na źródło zaległości w materiale opanowanym przez dzieci. Często jest to słaba koncentracja uwagi, niesystematyczność, powierzchowność w nauce przejawiająca się m. in. w braku umiejętności racjonalnego planowania pracy oraz braku samodzielności.

W celu usunięcia wskazanych niedostatków niezbędne jest otoczenie dziecka fachową opieką wychowawczą, obdarzenie go zaufaniem, życzliwością, podtrzymywanie jego wiary we własne siły. Przyzwyczajanie zaś ucznia do

systematyczności oraz wdrażanie go do koncentracji uwagi i intensywnego wysiłku, wymaga odpowiednich ćwiczeń korektywnych.

CELE, KIERUNKI, ZADANIA PROGRAMU

Celem nadrzędnym zajęć korekcyjno-kompensacyjnych jest stworzenie możliwości wszechstronnego rozwoju umysłowego, psychicznego i społecznego dzieciom z utrudnieniami rozwojowymi, rozwoju na miarę ich możliwości.

Tak wyznaczony cel wymaga sprecyzowania celów operacyjnych - etapowych:

1. Umożliwienie dzieciom opanowania podstawowych umiejętności czytania i pisania oraz kontynuowania dalszej nauki w szkole.
2. Wyrównywanie braków w wiadomościach i umiejętnościach będących przyczyną trudności szkolnych.
3. Przewyciężenie skutków niepowodzeń szkolnych, tj. trudności w czytaniu, pisaniu i liczeniu oraz przywrócenie prawidłowych postaw uczniów wobec dalszej nauki.

Praca z uczniem oparta na założonych celach wytycza trzy kierunki, a zarazem trzy rodzaje oddziaływań terapeutycznych:

1. Stymulowanie i usprawnianie zaburzonych procesów psychomotorycznych istotnych w opanowaniu umiejętności czytania i pisania, tj. konieczności wszechstronnego ćwiczenia analizatora wzrokowego, słuchowego i kinestetyczno-ruchowego.
2. Ćwiczenia sprawności czytania, pisania i liczenia, które muszą sprzyjać usprawnianiu zaburzonych funkcji oraz służyć przewyciężaniu konkretnych trudności w nauce, a tym samym prowadzić do opanowania umiejętności czytania, pisania i liczenia.
3. Oddziaływania psychoterapeutyczne ogólnie uspokajające a równocześnie aktywizujące uczniów do nauki.

Prawidłowe prowadzenie pracy korekcyjno-kompensacyjnej wymaga od nauczyciela pełnego zrozumienia trudności dziecka, znajomości zasad pracy, a także pełnego rozeznania co do przydatności poszczególnych metod i form pracy na zajęciach.

PLANOWANIE I REALIZACJA PROGRAMU

Punktem wyjścia do przedstawionych oddziaływań, a zarazem właściwego opracowania programu zajęć korekcyjno-kompensacyjnych oraz kryterium oceny ich skuteczności jest:

- ❖ Analiza objawów zaburzeń obserwowanych w codziennej aktywności dziecka (zajęcia, zabawy, rozmowy, kontakty z rówieśnikami);

- ❖ Poznanie wyników badań psychologiczno-pedagogicznych i logopedycznych;
- ❖ Opracowanie wstępnej diagnozy dotyczącej wiedzy, umiejętności i postaw dziecka na podstawie testów czytania i pisania oraz informacji uzyskanych od nauczycieli, wychowawców, rodziców;
- ❖ Opracowanie indywidualnego programu do pracy w oparciu o uzyskane wyniki i informacje z jednoczesnym uwzględnieniem rodzaju zaburzeń rozwojowych i możliwości psychoruchowych;
- ❖ Bieżące monitorowanie i korygowanie zaplanowanych działań, metod i form pracy z uczniem;
- ❖ Ewaluacja programu, analiza i ocena oraz wnioski do dalszej pracy.

ZASADY PROWADZENIA ZAJĘĆ

Aby zrealizować założone cele, program pracy korekcyjno-kompensacyjnej wymaga sformułowania zasad postępowania, którymi winien kierować się nauczyciel prowadzący zespół. Obok ogólnych zasad wynikających z dydaktyki i metodyki edukacji wczesnoszkolnej należy uwzględnić specyfikę pracy z dzieckiem o nieharmonijnym rozwoju, jego warunki rozwojowe, możliwości intelektualno-poznawcze i potrzeby. Dlatego nauczyciela obowiązują również zasady:

1. Zasada indywidualizacji środków i metod oddziaływania korekcyjnego - dzieci z fragmentarycznymi zaburzeniami rozwoju wymagają dodatkowej pomocy w postaci indywidualnego oddziaływania pedagogicznego, a tym samym dostosowania środków i metod dydaktycznych i wychowawczych do indywidualnych możliwości konkretnego dziecka.
2. Zasada powolnego stopniowania trudności w nauce czytania i pisania, uwzględniająca złożoność tych czynności i możliwości percepcyjne dziecka – należy uwzględnić objętość opracowanego materiału, jego przystępność, przechodzenie od ćwiczeń prostych do bardziej złożonych i wymagających opanowania większego zakresu materiału bez rygoru czasowego.
3. Zasada korekcji zaburzeń – ćwiczenia przede wszystkim funkcji najgłębiej zaburzonych i najsłabiej opanowanych umiejętności.
4. Zasada kompensacji zaburzeń – łączenie ćwiczeń funkcji zaburzonych z ćwiczeniami funkcji nie zaburzonych w celu stworzenia właściwych mechanizmów kompensacyjnych.
5. Zasada systematyczności – dotyczy częstotliwości ćwiczeń korekcyjno-kompensacyjnych, jak również dozowania ich w czasie oraz systematycznej pracy zarówno w szkole, jak i w domu.
6. Zasada ciągłości oddziaływania psychoterapeutycznego – działania wychowawcze o charakterze psychoterapeutycznym winny towarzyszyć zabiegom dydaktycznym przez cały czas trwania zajęć, a ich jakość

i skuteczność będzie zależała od wzajemnej akceptacji ucznia i nauczyciela i od stworzenia atmosfery poczucia bezpieczeństwa i życzliwej pomocy.

UCZESTNICY PROGRAMU

Program zajęć korekcyjno-kompensacyjnych obejmuje dzieci:

- ze specyficznymi trudnościami w czytaniu i pisaniu,
- z zaburzeniami funkcji wzrokowych,
- z zaburzeniami funkcji słuchowych,
- z opóźnieniami i zakłóceniami rozwoju ruchowego (w tym lateralizacji),
- z zaburzeniami procesów emocjonalno-motywacyjnych,
- z zaburzeniami manualno-graficznymi
- ze specyficznymi zaburzeniami zdolności matematycznych,
- mające trudności w nauce wynikające z zaniedbania środowiskowego.

Zarówno dzieci z dysleksją rozwojową mające fragmentaryczne zaburzenia funkcji, jak i dzieci o globalnym opóźnieniu rozwojowym winne być objęte tym samym programem zajęć (wg H. Spionek).

ORGANIZACJA ZAJĘĆ

Zajęcia organizowane są 2 razy w tygodniu po 1 godzinie lekcyjnej. Ważne, by spotkania zespołu nie odbywały się po planowych lekcjach ucznia, kiedy pozostali uczniowie idą już do domu. Wówczas dziecko odczuwa dyskomfort i może traktować zajęcia jako karę.

Grupa dzieci liczy do 8 uczestników. Grupy dobierane są wg stwierdzonych zaburzeń rozwojowych, bądź w przypadku dzieci mających typowe trudności w nauce – wg grup wiekowych.

Rodzice uczniów mogą uczestniczyć w zajęciach otwartych przy akceptacji pozostałych uczestników. O postępach dziecka informowani są:

- systematycznie – raz w miesiącu za pomocą listu, który zawiera opis postępów dziecka oraz wskazania do dalszej pracy;
- podczas zebrań w czasie wyznaczonym do indywidualnych rozmów;
- po udziale w zajęciach otwartych przeznaczonych dla rodziców.

TREŚCI PROGRAMU

Zaproponowany układ treści ma stanowić pomoc przy układaniu planu pracy zajęć korekcyjno-kompensacyjnych i doborze ćwiczeń dla poszczególnych uczniów z uwzględnieniem rodzaju i stopnia zaburzeń.

Kolejne etapy odpowiadają zasadzie stopniowania trudności. W etapie I zawarte są ćwiczenia łatwiejsze. Po ich opanowaniu można przechodzić do ćwiczeń trudniejszych. Znakiem + oznaczono zagadnienia do realizowania w tych etapach.

Dział programu	Treści programowe	Etapy		
		I	II	III
Zajęcia manualne(funkcjonowanie analizatora kinestetyczno-ruchowego)	- rozwój ogólnej sprawności manualnej	+	+	+
	- rozluźnianie napięcia mięśniowego rąk	+	+	+
	- ćwiczenia dużych i małych mięśni	+	+	+
	- rysowanie po wzorze	+	+	
	- kopiowanie	+	+	
	- kalkowanie	+	+	
	- zamalowywanie	+	+	
	- rysowanie od szablonów zewnętrznych	+	+	
- rozwijanie ruchów pozycyjnych	+	+		
Usprawnianie spostrzegania wzrokowego i orientacji przestrzennej	- pisanie po „śladzie”	+	+	
	- rozpoznawanie treści obrazków ukazywanych w krótkich ekspozycjach	+	+	+
	- dobieranie par jednakowych obrazków	+	+	+
	- układanie obrazków po lewej i prawej stronie	+		
	- układanie obrazków w szeregu wg kolejności, w jakiej były pokazywane	+	+	
	- układanie kompozycji geometrycznych z części	+	+	+
	- odtwarzanie linii różnie ukierunkowanych	+	+	+
	- kończenie zaczętych rysunków	+	+	+
	- rysowanie kompozycji geometrycznych wg wzoru	+	+	+
	- układanie obrazków wg instrukcji	+	+	
	- dobieranie części brakujących do figur	+		
	- samodzielne określanie położenia		+	+
	- układanie obrazków z części	+	+	+
	- uzupełnianie obrazków brakującymi elementami	+	+	+
	- rysowanie kompozycji za pomocą szablonów	+	+	
	- dorysowywanie brakujących linii, elementów	+	+	
	- budowanie kompozycji z klocków	+	+	
	- dobierania zbiorów liczbowych w tym samym układzie (5 kropek, domino, 5 misiów...)		+	+
- wyszukiwanie różnic między obrazkami	+	+	+	
- wyszukiwanie podobieństw między obrazkami	+	+	+	

Usprawnianie percepcji słuchowej, analizy i syntezy słuchowej, koordynacji słuchowo-ruchowej i słuchowo-wzrokowej	- kreskowanie w określonym kierunku	+	+	
	- dopełnianie rysunków	+	+	
	- odtwarzanie rytmu i wiązanie go z układem przestrzennym	+	+	+
	- podział zdań na wyrazy i wyrazów na sylaby	+	+	+
	- rozpoznawanie i wyodrębnianie głosek w wyrazach		+	+
	- różnicowanie układów dźwiękowych	+	+	+
	- zamiana głosek – tworzenie nowych wyrazów		+	
	- dodawanie liter – tworzenie nowych wyrazów		+	
	- rozpoznawanie przedmiotów po dźwiękach	+		
	- różnicowanie wysokości dźwięków	+		
	- analiza i synteza głoskowa (zdania, wyrazy, sylaby, głoski)		+	+
	- wysłuchiwanie dźwięków z otoczenia	+		
	- dobieranie obrazu graficznego do struktury rytmicznej	+	+	
	- sztafety sylabowe		+	+
	- rozpoznawanie obrazków po głosce	+	+	
	- nazywanie głosek w nagłosie, wygłosie, śródgłosie		+	+
	- łączenie sylab w wyrazy		+	
	- podkreślanie liter, wyrazów w tekście		+	+
	- uzupełnianie wyrazów literami, zdań wyrazami			+
	- zagadki – dobieranie odpowiedzi		+	+
	- śpiewanie wyrazów za nauczycielem	+	+	
	- opowiadanie treści odpowiednio dobranych obrazków z użyciem jak największej ilości słów zaczynających się od danej głoski			+
	- reagowanie na wyraz zaczynający się na daną głoskę	+	+	
	- segregowanie obrazków do:			
	- podanej słuchowo i za pomocą obrazu graficznego pierwszej głoski	+		
	- podanej słuchowo głoski		+	
	- pokazanej litery		+	+
- budowanie zdań z podanym wyrazem - porównywanie długości zdań		+	+	
- pojęcie wyrazu		+		
- różnicowanie wyrazów o podobnym brzmieniu:				
- z inną głoską początkową (bąk-pąk)		+	+	
- z inną głoską w wygłosie (lis-lin)		+	+	

- z inną głoską w śródgłosie (las-lis)		+	+
- wydłużanie wyrazów przez dodanie głoski na końcu wyrazu (y-i) lis-y		+	+
- liczenie wyrazów w zdaniu	+	+	+
- porównywanie i wyodrębnianie wyrazów krótkich i długich, przestawianie wyrazów za pomocą pasków		+	+
- podział zdań na wyrazy	+	+	
- wprowadzenie pojęcia sylaby, podział wyrazów na sylaby		+	
- tworzenie rytmu do określonego tekstu		+	+
- kończenie wyrazów dwusylabowych na podstawie obrazków		+	+
- wyszukiwanie i segregowanie obrazków o jednej końcowej sylabie		+	+
- podział ze słuchu wyrazów na sylaby		+	+
- segregowanie obrazków wg liczby sylab		+	+
- rozpoznawanie samogłoski na początku i na końcu wyrazu		+	+
- rozpoznawanie spółgłoski na początku wyrazu		+	+
- tworzenie sylab z określoną samogłoską			+
- rozpoznawanie spółgłoski w sylabie ze słuchu		+	+
- podział wyrazów na głoski			+
- synteza głosek ze słuchu		+	+
- wyszukiwanie z obrazków wyrazu najdłuższego (najkrótszego)		+	
- tworzenie wyrazów z pierwszych głosek pokazanych obrazków			+
- zbieg spółgłosek (na podstawie obrazków)			+
- wysłuchiwanie zbiegu spółgłosek na początku wyrazu			+
- pisanie dwóch grup sylab bez zbiegu i ze zbiegiem spółgłosek			+
- kończenie sylab			+
- odpoznanie liter odpowiadających usłyszanej głosce		+	
- pisanie ze słuchu samogłosek, spółgłosek i sylab		+	+
- odpoznanie sylab		+	+
- różnicowanie sylab podobnych		+	+
- segregowanie obrazków na podstawie właściwości dźwiękowych		+	+
- układanie wyrazów z ruchomego alfabetu		+	+

Czytanie i pisanie sylab i wyrazów	- dobieranie liter do słyszanych głosek		+	
	- pisanie ze słuchu – z analizą słuchową			+
	- wyznaczenie kolejnego miejsca danej głoski w wyrazie		+	
	- utrwalanie znajomości liter i różnicowanie samogłosek i spółgłosek	+	+	
	- czytanie i pisanie sylab i wyrazów		+	+
	- czytanie sylab dwuliterowych i łączenie ich z podanymi słowami w nowe wyrazy za pomocą rebusów		+	+
	- czytanie sylab dwuliterowych otwartych i tworzenie z nich wyrazów wypowiedzianych przez nauczyciela		+	
	- czytanie sylab dwuliterowych otwartych, tworzenie z nich wyrazów przy zastosowaniu loteryjek obrazkowo-sylabowych i obrazków wyrazowych		+	
	- samodzielne układanie dowolnych wyrazów z sylab dwuliterowych otwartych		+	
	- czytanie i tworzenie dowolnych wyrazów dwusylabowych		+	
	- tworzenie trzyliterowych sylab zamkniętych przez podstawianie różnych elementów do stałej części sylaby		+	
	- tworzenie trzyliterowych sylab z sylab dwuliterowych i spółgłosek		+	
	- czytanie i pisanie sylab trzyliterowych zamkniętych		+	
	- analiza dźwiękowa sylab trzyliterowych zamkniętych i czytanie ich całościowo		+	
	- tworzenie wyrazów dwusylabowych z sylab dwuliterowych otwartych i trzyliterowych zamkniętych		+	
	- tworzenie, czytanie i pisanie sylab trzyliterowych otwartych		+	
- tworzenie wyrazów kilkuliterowych ze zbiegiem spółgłosek przez łączenie pojedynczych spółgłosek z podanymi wyrazami		+		
- analiza dźwiękowa wyrazów jednosylabowych ze zbiegiem spółgłosek		+		
- rozpoznawanie i czytanie jednosylabowych wyrazów cztero- i pięcioliterowych		+		

- zajęcia liczbowe	+	+	+
- opowiadanie historyjek	+	+	+
- układanie zdań do ilustracji	+	+	+
- rysowanie na dany temat	+	+	+
- zagadki obrazkowe	+	+	+
- rozmowa kierowana	+	+	+
- zadawanie pytań	+	+	+
- klasyfikowanie (tworzenie kolekcji, łańcuchów...)	+	+	+
- segregowanie według cech	+	+	+
- porównywanie	+	+	+
- porządkowanie	+	+	+
- kształtowanie pojęć przestrzennych, czasowych, jakościowych	+	+	+

LITERATURA

1. Bogdanowicz M. *Integracja percepcyjno-motoryczna, Diagnoza i terapia*. Warszawa 1990
2. Bogdanowicz M. *O dysleksji*, Lublin 1994
3. Chmielewska E. *Zabawy logopedyczne i nie tylko*, Kielce 1997
4. Gąsowska T., Pietrzak-Sępkowska Z. *Praca wyrównawcza z dziećmi mającymi trudności w czytaniu i pisaniu*, Warszawa 1994
5. Jaworowska E. *Trudności w uczeniu się*, „Życie Szkoły” nr 5/2001
6. Więckowski R. *Efektywność zajęć dydaktyczno-wyrównawczych w systemie nauczania początkowego*, Wrocław 1991